

LA LITERATURA, MÉS QUE LLIBRES

Mireia Garcia i Vilanova
Curs 2006-2007
Llicència d'estudi tipus B2

Un especial agraïment a tots els que m'han cedit imatges i textos de forma desinteressada. Amb finalitats exclusivament educatives, he utilitzat imatges d'altres fonts. El seu ús no lucratiu està emparat en l'article 32 de la llei de la propietat intel·lectual. De tota manera, no hi ha cap inconvenient en retirar-ne del treball si hi ha qualsevol problema per part dels afectats.

Aquest treball ha estat possible gràcies a una llicència d'estudis concedida per al curs 2006-2007 pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

ÍNDEX

1.- Presentació

2.- Guia didàctica

2.1. Introducció

2.2. Els cursos

2.3. Requisits tècnics i consells

2.3.1. L'entorn *moodle*

2.3.2. Per entrar de visitant o fer servir puntualment algun recurs dels cursos

2.3.3. Per descarregar els cursos de *moodle* i utilitzar-los a l'aula

2.3.4. Per treballar a l'aula

2.3.5. Aspectes que va bé tenir en compte

2.4. Aspectes metodològics

2.4.1. Estructura general dels cursos

2.4.2. Exercicis: tipologia

2.4.3. La lectura

3.- Conclusions

4.- Bibliografia

LA LITERATURA, MÉS QUE LLIBRES

1.- Presentació

La literatura, més que llibres és el títol d'un espai web pensat per servir de suport a les classes presencials de literatura de 3r i 4t d'ESO. L'objectiu és presentar d'una manera atractiva les diferents etapes, autors i obres de la literatura catalana i treballar-los a partir d'activitats pràctiques per tal que l'alumnat pugui introduir-s'hi d'una forma actual.

La finalitat que es persegueix no és fer un seguiment exhaustiu ni recollir tota la informació existent sobre els diferents períodes i autors de la literatura catalana, sinó posar en contacte l'alumnat amb algunes èpoques, autors, personatges, obres, etc. significatius de la nostra literatura en certa manera força vigents encara actualment. Una idea important que ha guiat aquest projecte ha estat la de connectar el passat amb el present i fer veure als alumnes l'actualitat de molts dels nostres clàssics.

El lloc està organitzat cronològicament en quatre cursos i cada un al seu torn està estructurat en diferents temes. Hi ha hagut una selecció, evidentment discutible, d'etapes, autors i obres per a cada un dels períodes de la literatura catalana, els quals es proposa de treballar a partir dels diferents recursos que permet utilitzar el suport *moodle* que s'ha fet servir: PowerPoints, enllaços a pàgines web, qüestionaris, cançons, vídeos, etc.

La realització d'aquest material ha estat possible gràcies a una llicència retribuïda concedida pel Departament d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya. Juny 2007.

2.- Guia didàctica

2.1.- Introducció

«Si vols ensenyar a fer un vaixell, transmet l'anhel de mar, de llibertat, d'amplitud...»

Antoine de Saint-Exupéry

Aquest és un dels punts de partida del present treball, no tant aprofundir en textos i reflexions complexes dels nostres autors, sinó intentar fer passar alguns bons moments a la gent jove amb les seves obres i despertar-los, amb sort, ganes de llegir i conèixer.

Sovint, l'ensenyament de la literatura a les aules d'ESO és força escàs (en molts instituts es fa bàsicament llengua), o molt teòric o molt literari; i als alumnes els costa de seguir les explicacions i gaudir-ne. Fins i tot, alumnes interessats per la lectura, de vegades veuen la literatura com una matèria carregosa i avorrida: dades i més dades que han de memoritzar; llibres plens de paraules difícils que els costen de seguir; poemes que han d'entendre i apreciar-ne la bellesa, una bellesa que, sovint, no troben per enlloc.

La literatura, més que llibres pretén fugir una mica d'això i planteja un treball de la literatura en part força clàssic (per cronològic, pel seguiment dels diferents autors, per la potenciació que es fa de la comprensió lectora...), però també diferent per la utilització d'un suport nou, les TIC, per l'intent de reduir la part teòrica i potenciar la part pràctica, per la voluntat d'estimular la creativitat i també per la idea constant d'utilitzar els exercicis per intentar connectar el passat, els clàssics, amb el present dels adolescents.

2.2.- Els cursos

L'espai *La literatura, més que llibres* està organitzat en quatre cursos:

LA LITERATURA, MÉS QUE LLIBRES
1.- La literatura catalana de l'edat mitjana
2.- La literatura catalana dels segles XVI al XVIII
3.- La literatura de la Renaixença
4.- La literatura catalana del segle XX

que es poden trobar a l'adreça:

<http://phobos.xtec.net/mgarc114/moodle/>

2.3.- Requisits tècnics i consells

L'entorn moodle

L'espai està construït sobre un suport *moodle* el qual permet crear entorns virtuals d'ensenyament i aprenentatge. La paraula ve de l'anglès i és un acrònim de *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (Ambient d'Aprenentatge Dinàmic Modularment Orientat a Objectes)*. Aquest sistema permet construir cursos telemàtics d'una manera relativament senzilla i recollir en un sol entorn recursos de tota mena: *PowerPoints*, enllaços a adreces d'internet, qüestionaris autocorrectius, cançons, fragments de vídeos... Aquests cursos es poden utilitzar tant per a la formació a distància com per fer de complement a les classes presencials, i és, eminentment en aquest sentit de suport a les classes presencials de literatura de 3r i 4t d'ESO, que ha estat pensat el material que presento.

Per entrar de visitant o fer servir puntualment algun recurs dels cursos

Amb l'adreça: <http://phobos.xtec.net/mgarc114/moodle/> s'entra a la pàgina principal de *La literatura, més que llibres* en la qual trobem la relació dels cursos a què permet accedir:

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://phobos.xtec.net/mgarc114/moodle/>. The page title is "LA LITERATURA, MÉS QUE LLIBRES". The main content area is divided into several sections:

- Menú principal:** Features a large image of a library interior.
- Cursos disponibles:** Lists four courses:
 - LA LITERATURA CATALANA DE L'EDAT MITJANA:** Professor: Mireia Garcia. Description: Trobaràs en aquest curs explicacions i activitats relacionades amb els autors i la literatura catalana de l'edat mitjana.
 - LA LITERATURA CATALANA DELS SEGLES XVI al XVIII:** Description: Aquest curs pretén introduir l'alumnat en la situació política i cultural que es va viure a la Corona Catalana del segle XVI al XVIII, i parlar d'alguns dels autors i obres importants d'aquells anys.
 - LA LITERATURA CATALANA DE LA RENAIXENÇA:** Description: El curs aquest pretén acostar els alumnes a una de les etapes més importants de la literatura catalana recent, la de la Renaixença, i als autors capdavanters: Àngel Guimerà, Jacint Verdaguer, Narcís Oller...
 - LA LITERATURA CATALANA DEL SEGLE XX:** Description: Trobaràs en aquest curs diferents activitats relacionades amb els autors i la literatura catalana del segle XX.
- LA LITERATURA CATALANA A 3r i 4t d'ESO:** Mireia Garcia i Vilanova.
- Categories de cursos:** 3r d'ESO, 4t ESO. Includes a search button "Cerca cursos..." and a link "Tots els cursos...".
- Calendari:** Shows the month of May 2007. The 10th is highlighted.

A la part superior dreta hi ha el botó d'**entrada**; si s'entra s'obre una nova pàgina que demana un **nom d'usuari** i una **contrasenya**. Escrivint de nom d'usuari **professor** i de contrasenya **professor** es pot mirar i provar-ho tot amb els privilegis d'un usuari alumne: *PowerPoints* de presentació, vídeos, tasques, enllaços a pàgines web, etc. També, hi ha la possibilitat de clicar damunt qualsevol dels cursos i **entrar com a visitant**. Aquesta opció permet donar un cop d'ull a totes les activitats i propostes del curs excepte als qüestionaris i, com l'altra, utilitzar-los a l'aula si es vol.

Cap de les dues, però, no permet utilitzar a ple rendiment totes les possibilitats que ofereixen els cursos de *moodle* com per exemple:

- . que cada alumne disposi del seu perfil i entri i resolgui les diferents activitats i les enviï al professor;
- . dissenyar itineraris individualitzats;
- . guardar els arxius de les feines fetes i valorar-les *on line*;
- . consultar fulls d'excel amb el recull d'activitats realitzades i notes alumne per alumne;
- . afegir/treure activitats;
- . etc.

Per descarregar els cursos de *moodle* i utilitzar-los plenament a l'aula

Per accedir a totes les possibilitats anteriors cal fer dues coses:

- primer, descarregar-se el suport *moodle* a l'ordinador i posar-se cada professor com a administrador del lloc. La versió **Moodle 1.6.3** és la que més s'adapta al treball presentat. (Aquesta és, possiblement, la part més complexa);
- després, restaurar-hi els cursos. Dins el *moodle* hi ha l'opció **restaura** que serveix per restaurar còpies de cursos sobre suport *moodle*. Al curs *Arxius de La literatura, més que llibres* hi ha una còpia dels fitxers dels cursos que són els que s'han de fer servir per això; primer s'han de descarregar a l'ordinador, després carregar-los a les carpetes *backupdata* del *moodle* i restaurar-los al final.

Un cop restaurats els cursos, el professor es converteix en administrador del lloc i des del bloc d'administració (a l'esquerra de la pantalla) pot gestionar-lo tot i, així, assignar professors, fixar claus d'inscripció pels cursos, canviar exercicis, donar d'alta alumnes, rebre fitxers, valorar *on line*, disposar d'excels amb el resum de notes, de participacions... en definitiva, tot d'opcions força útils.

Si el centre disposa d'un entorn *moodle*, aleshores la feina és molt més senzilla, només cal fer la segona part: restaurar-hi els cursos, i ja se'n pot disposar. Sense cap mena de dubte, aquesta és la manera més ràpida i pràctica.

Dins el bloc d'administració de cada curs, clicant a "ajuda" es poden trobar tutorials sobre el funcionament dels *moodle*. També, a Internet hi ha pàgines que expliquen com instal·lar-se el *moodle* al servidor phobos i també com funciona l'entorn:

[http://phobos.xtec.cat/forum/viewtopic.php?p=2824;](http://phobos.xtec.cat/forum/viewtopic.php?p=2824)

[http://www.faces.uc.edu.ve/moodle/mod/resource/view.php?id=426;](http://www.faces.uc.edu.ve/moodle/mod/resource/view.php?id=426)

[http://phobos.xtec.cat/crp-tarragones/moodle/.](http://phobos.xtec.cat/crp-tarragones/moodle/)

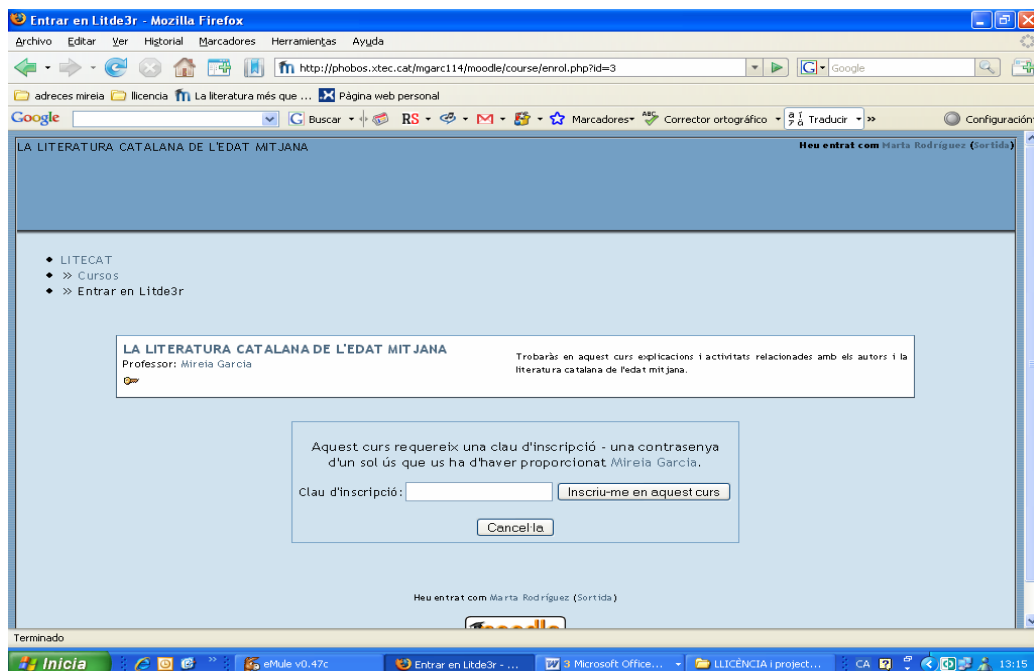
És aconsellable dedicar-hi una estona per aprendre a moure's per l'entorn i administrar el lloc.

Per treballar a l'aula

Per treballar a l'aula amb un perfil individualitzat per a cada alumne, cal que cada noi/noia es creï un nom d'usuari i una contrasenya per a ell, i que després s'inscriu al curs teclejant la clau d'inscripció que el professor del curs li ha d'haver proporcionat (per exemple: 1234). Un cop fet això ja és alumne del curs i ja pot entrar i posar-se a treballar.

L'entorn ofereix a l'alumne la possibilitat d'enviar treballs *on line*, resoldre qüestionaris, enviar-los al professor i veure'n la correcció... i, al professor, la possibilitat de veure les entrades i les feines fetes de cada alumne, valorar les

feines presentades telemàticament, accedir a fulls de càlcul amb reculls de notes, etc.

Aspectes que va bé tenir en compte

. alguns arxius poden trigar una mica a descarregar-se (vídeos, cançons, PowerPoints, documents de text...).

. possiblement, sigui interessant **provar com funciona el material** que volem utilitzar a l'aula abans de posar-nos-hi amb els alumnes. Per exemple, els vídeos de la xtec enllaçats, en funció de l'ordinador, pot passar que de dia no s'obrin perquè tot va molt carregat, mentre que de nit es puguin veure bé. Alguns ofereixen la possibilitat de descarregar-los i guardar-los a l'ordinador i pot ser útil de fer-ho per assegurar-nos-en el visionat en el moment desitjat. De vegades també pot passar que alguns vídeos, segons la configuració dels ordinadors, amb un navegador s'obrin i amb un altre no (amb el *Firefox* sí i amb l'*Explorer* no, o a l'inrevés).

. el **problema de la manca d'ordinadors** (més alumnes que ordinadors), potser es pot solucionar amb una bona planificació: treballar mitja classe amb ordinadors, i fer resoldre a l'altra mitja una activitat amb suport paper; fer resoldre la feina individual a casa i les feines que demanen treballar en parella a l'aula; alternar amb la lectura...

. sovint és útil **preveure un material d'emergència** per si el suport informàtic falla. Actualment, a molts instituts encara és complicat plantejar-se les classes fent servir dia rere dia els ordinadors (i el canó, posats a demanar!). És freqüent que, de forma misteriosa, el dia que es necessita l'aula d'informàtica, s'espatlli tot, no funcioni la connexió a internet o passi qualsevol altra cosa que boicoteja la classe i fa decidir a la majoria no tornar-hi mai més; per això va bé portar preparada alguna feina alternativa amb suport convencional.

2.4.- Aspectes metodològics

Els cursos de *moodle* presentats estan pensats, sobretot, per servir de suport a les classes presencials de llengua i literatura de 3r i 4t d'ESO. Potser canviant una mica la tendència actual de la majoria de manuals (estructurats en unitats), la proposta passa per dedicar tant a tercer com a quart almenys un trimestre a l'any a la literatura. Sovint, les classes estan més centrades en la llengua, en normes i a intentar millorar la redacció, però de vegades falla el tema (sobre què ha d'anar la redacció?). I aquesta és una idea important de la proposta, utilitzar la literatura de fil conductor per treballar també la llengua catalana. Al llarg dels diferents temes hi ha força suggeriments per a què els alumnes redactin sense que els calgui, necessàriament, haver entès a fons raonaments complexos.

També es pot treballar l'esquematzació, el resum, la memorització, la comprensió de conceptes... a partir de la teoria que s'ofereix als *PowerPoints* i la que han de consultar a Internet per resoldre alguns exercicis, cada grup-classe al seu nivell, evidentment. A la unitat sobre *Les cròniques i Tirant lo Blanc*, per exemple, hi ha un recurs en aquest sentit.

Estructura general dels cursos

Cada curs està estructurat d'una manera similar, però no simètrica degut a les especificitats de cada etapa de la literatura catalana; així, el curs de literatura medieval està organitzat per autors i obres, mentre que el de segle XX està organitzat per etapes i punts d'interès. El nombre de temes de cada curs també és variable degut al mateix motiu d'abans i, finalment, dins de cada tema és on hi ha els diferents recursos i activitats. Possiblement, hi ha més exercicis que temps material de fer-los tots i també diferents nivells de dificultat. L'objectiu és que cada professor pugui mirar i decidir quines activitats són més adients pel seu perfil d'alumnat i, si convé, dissenyar itineraris individualitzats.

Parts de cada curs:

1./ Presentació de l'etapa **a la unitat inicial** a través de vídeos, visites a pàgines web, *PowerPoints*... i exercicis. L'objectiu d'aquesta unitat és situar en el temps, ambientar en l'època i remarcar alguns aspectes importants de l'etapa que s'està a punt d'estudiar. Per això es repeteix a cada curs el recurs *800 anys de literatura catalana*, una exposició virtual per la història d'aquesta literatura organitzada cronològicament com els cursos proposats, i s'inclou un *PowerPoint* de presentació. En alguns cursos aquesta introducció està complementada amb un qüestionari per incidir en la comprensió i per remarcar alguns conceptes importants.

2./ Desenvolupament: Aquesta part inclou els **temes centrals**, centrats sobretot en escriptors, obres o etapes del curs corresponent. L'objectiu és posar en contacte els alumnes amb textos i obres a través d'activitats diferents que sovint obliguen a consultar una pàgina web, treballar en grup, escoltar una cançó, redactar un text, fer una valoració... tot sempre relacionat amb allò que s'està estudiant. També està inclòs en alguns cursos una activitat pensada per a què els alumnes aprenguin a resumir els conceptes que s'han treballat (Ex: Dins la unitat de *Tirant lo Blanc*, el recurs "Em faig un resum").

3./ Cloenda: Activitat final, recollida al **darrer o darrers temes**. L'objectiu és que l'alumne adquireixi una visió conjunta d'allò treballat i/o fomentar el treball en grup, la utilització de les noves tecnologies, la lectura, la comprensió de textos...

Exercicis: tipologia

Els cursos de *moodle* distingeixen entre:

- . els **recursos**, per un costat,
- . i les **activitats**, de l'altre

Els **recursos** són eines que serveixen al professor del curs per crear pàgines de text o pàgines web; per enllaçar llocs web o fitxers que s'han carregat prèviament al curs (ex: *PowerPoints*, cançons...); per inserir etiquetes (que permeten posar títols, presentar una unitat, enllaçar fotos i vídeos...), etc. Són unes eines que, en general, permeten donar informació o accés a informació que després haurà de treballar l'alumne d'una manera o altra.

Les **activitats**, en canvi, permeten plantejar una participació més activa de l'alumne i n'hi ha de diferents tipus. Van sempre introduïdes per una icona característica:

- **qüestionaris** de preguntes de múltiples opcions o de resposta oberta que els alumnes han de contestar *on line*;
- **tasques** que els alumnes poden resoldre *on line* i enviar al professor (sovint un petit escrit de resposta a una pregunta proposada); o bé guardar en un document a l'ordinador i després penjar al curs en forma de fitxer (sovint si és un escrit que necessita més temps); o si no presentar de forma convencional en suport paper (murals, dibuixos, CD...);
- **consultes**, per escollir lectures, per exemple;
- **fòrums de participació** sobre qualsevol tema;
- **lliçons**, també per resoldre *on line*, que permeten que l'alumne vagi avançant pregunta a pregunta a mesura que les va resolent correctament;
- **wikis**, per fer treballs en grup *on line*;
- **glossaris**, recull de termes o de vocabulari que queden penjats al curs ordenats alfabèticament;
- **diaris**, per tenir recollides anotacions, errors ortogràfics o allò que convingui.

La majoria d'activitats estan pensades per a què l'alumne les contesti havent consultat abans algun dels recursos oferts prèviament o bé consultant-ne de nous que es detallen a l'activitat. En el cas dels **qüestionaris**, un cop els alumnes han respost i enviat la feina, poden consultar les respostes a **revisió de l'intent**. És important el *feedback* que hi ha a les revisions aquestes, pensat no només per contestar la pregunta sinó també per ampliar-la i donar més dades sobre el tema que s'està treballant. També les **lliçons** ofereixen la correcció immediatament, és més, els alumnes no poden avançar a una segona pregunta fins que no contesten la primera. Les **tasques**, **fòrums**, **wikis**, **glossaris** i les **preguntes obertes dels qüestionaris** demanen d'una retroacció per part del professor: cal posar una puntuació i, si es vol, un comentari. Totes les activitats són puntuables de l'1 al 10. Un cop un professor es converteix en administrador del lloc, no obstant, pot modificar això i valorar-les com vulgui i, fins i tot, assignar un pes específic determinat a cada activitat.

La lectura

Dos dels objectius importants dels cursos de *moodle* proposats són: fomentar l'hàbit i el gust per la lectura i millorar les capacitats i habilitats lingüístiques dels alumnes (comprensió i expressió). Per això s'han inclòs diferents exercicis de redacció a cada unitat i, al curs de *La literatura del segle XX*, dos tallers de lectura, un per fer entre l'aula i casa, *Taller de lectura a l'aula*, i un altre de lectura individual, *Lectura individual*, per fer més aviat a casa.

El *Taller de lectura a l'aula* pretén potenciar l'activitat de llegir de forma activa i per això proposa de fer una lectura conjunta a l'aula (no hi ha propostes de lectura concretes perquè cada professor pugui triar el llibre que millor convingui al grup). A partir del llibre i en grups de dos o tres es planteja de fer un treball no massa extens, també a l'aula, a escollir d'entre tot de propostes força diferents i variades que es poden trobar a la unitat. La idea és que el taller duri un màxim de tres setmanes per no allargar-lo excessivament ja que la realitat és que sovint els alumnes fan la feina en un període de temps similar (amb sort!) o més curt.

Quant a la unitat dedicada a *Lectura individual*, aquesta sí que recull un nombre important de propostes de lectura i, també, possibilitats diferents de treballs. La idea és que almenys un cop al curs els alumnes facin un treball en grup i una presentació oral davant dels companys. També, **el llistat serveix per** a les altres lectures trimestrals de 4t d'ESO (i de **3r d'ESO** si convé) i per a oferir com a feina d'ampliació a nois més lectors.

Finalment, al curs de *La literatura catalana de la Renaixença* es planteja com un exercici de la unitat *El teatre i Àngel Guimerà*, la lectura total o parcial de *Terra Baixa* i la representació teatral d'alguna escena per grups.

3.- Conclusions

Si mirem els currículums de llengua i literatura catalanes des de primer de primària fins a segon de batxillerat, constatarem la constant repetició que hi ha de continguts. Les classes de paraules (determinants, noms, verbs...), per exemple, es treballen com a mínim a tres cursos diferents (primària, ESO i Batxillerat) i, de vegades, des de català i des de castellà. I això pot portar a l'avorriment i no sempre, ni de bon tros, a un domini perfecte del tema. Possiblement, caldria plantejar-se la conveniència d'una revisió dels currículums de català i castellà des de primària fins a batxillerat.

L'ensenyament de la **llengua i la literatura catalanes** hauria de contemplar l'ensenyament tant d'una cosa com de l'altra i, tenint en compte que des de primer de primària es treballa la llengua, seria interessant pensar a enfocar l'ensenyament de la llengua a tercer i quart d'ESO des d'un punt de vista més literari. Potser la recuperació dels crèdits de literatura en aquests cursos podria ser una proposta interessant en aquesta revisió curricular esmentada abans. Està clar, però, que si es fes això també caldria revisar l'enfocament i rectificar el plantejament tan teòric que ha presidit sovint l'ensenyament de la literatura i potenciar un treball més de tipus pràctic a partir d'exercicis com els proposats als cursos de *moodle* que he elaborat (o d'altres de més imaginatius). Així s'aconseguiria dotar de més contingut real aquesta assignatura que sovint trobem amb un temari força fluctuant.

Actualment, la introducció de les noves tecnologies a l'aula, tot i que no són garantia d'èxit, sembla un requisit pràcticament indefugible si es vol intentar mantenir l'interès d'uns alumnes que amb el suport tradicional de pissarra i guix cada vegada desconnecten més del que es fa a classe. Està clar, però, que amb l'actual ràtio d'alumnes per aula el tema és complicat: és molt difícil treballar a l'aula d'informàtica amb 30 alumnes tal i com està contemplat actualment.

4.- Bibliografia de referència i suports informàtics

- Educació Secundària Obligatòria: àrea de llengua, Departament d'Ensenyament, 1993

- M. Lluïsa Julià i Capdevila, Escriure al segle XXI. La literatura catalana contemporània a través dels seus textos i els seus autors i autores actuals (dins llicències sobre literatura catalana curs 02-03)

- <http://www.xtec.es/sedec/GUST/gustdossiers.html>,

- <http://www.uoc.edu/lletra/>

- <http://www.escriptors.cat/>

- <http://www.terra.es/personal4/ospirineu/olga/>

- <http://www.xtec.es/~lrius1/guia.htm#metodologia>

- <http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/literatura/index.htm>

(Les principals fonts bibliogràfiques no han estat llibres sinó pàgines web)